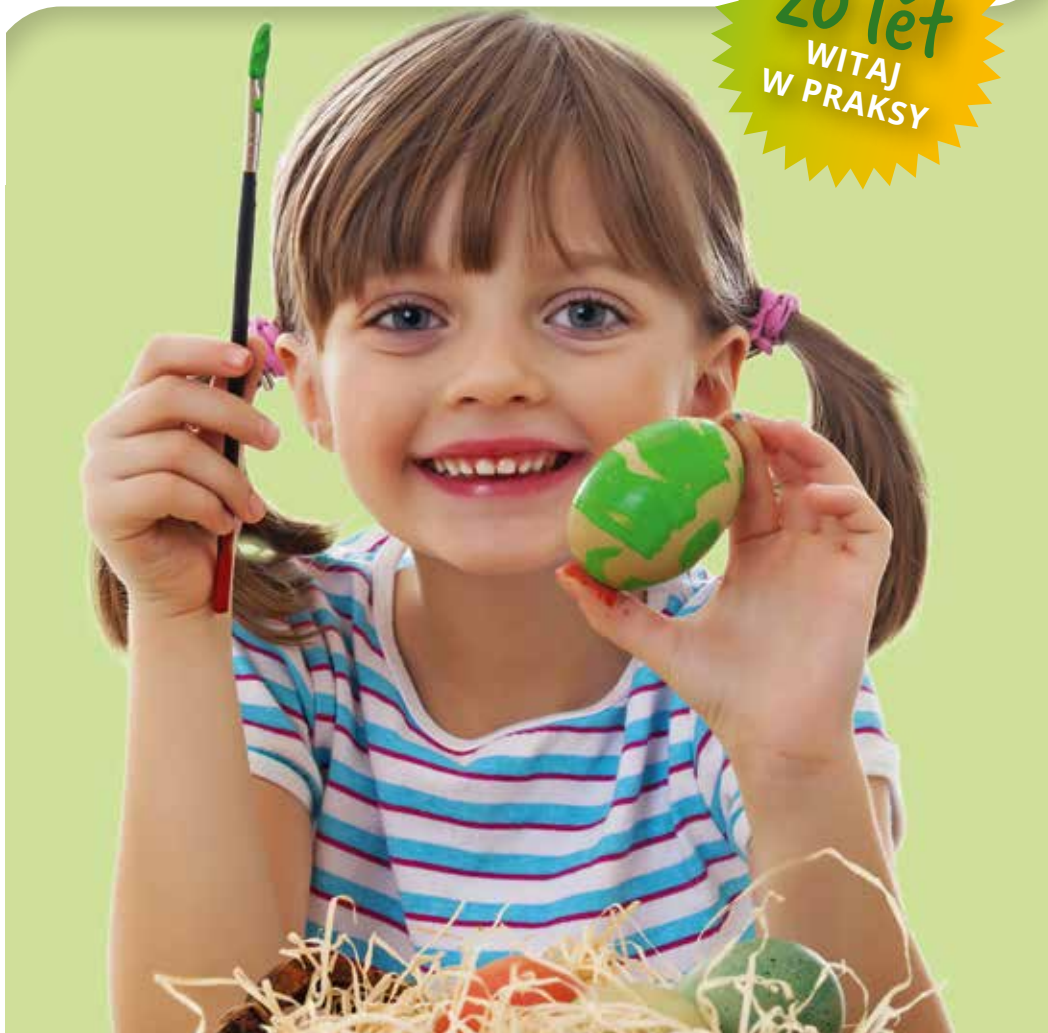

Lutki

20 lět
WITAJ
W PRAKSY

ZA KUBŁARKI A KUBŁARJOW

1 2018

Wo zajacach a jejkach – jutrowne naložki

Wšitcy znajemy wšelake jutrowne naložki. Najznačiše je w Němskej zawěsće pytanje jutrownych jejkow. Při tym wězo kóžde džěčo wě, zo je jutrowny zajac je schował. W serbskej Łužicy mamy dalše jutrowne naložki, kotrež so regionalnje zdžěla chětro rozeznawaja. Tak njejsu w Hornjej Łužicy na příklad jutry bjez křižerjow předstajomne, w srjedźnej a Delnjej Łužicy pak zaso rady jejka walkuja. Ale što so poprawom za tutymi naložkami chowa? Posrědkujemy wam tu někotre pozadkowe informacije – zawěsće nic jenož zajimawe za džěći!

Jutrowne jejka a zajac

Hižo naši prjedownicy wobhladowachu jejo jako znamjo noweho žiwjenja, plódnosće a wotučenja přirody, wšako wurosće z wopłodženeho jeja nowe žiwjenje. Wosebje w křesćanskej wěrje wužiwaše

so jejo jako symbol zrowastanjenja. W srjedźowěku posćachu so křescenjo nimo mjasa tež jejom. Kokoše pak su je wězo dale pilnje njesli, a tak sej je ludžo zwarichu, zo bychu so dlěje džerželi. Zo njebychu je z čerstwymi jejami zaměnili, je čerwjene wobarbjaču. Čerwjene tohodla, dokelž symbolizuje barba čerpjenje Jězusa Chrystusa a jeho rozlatu krej. Nimo toho je tež barba žiwjenja čerwjena. W běhu lětstotkow buchu jeja potom přeco pisańše, so na wšelke wašnja wudebjachu a so blišim darowachu. Wot 18. lětstotka počinachu potom wosebje ewangeliske swójby k jutram jeja chować, zo bychu z tym swoje džěći zabawjeli. Na prašenje pak, štó jeja chowaše, so hač do 1930tych lět wotwisnje wot regiona wšelako wotmołwješe: Jónu činjachu to kokoše, potom zaso kokula abo tež liška. Wot spočatka 19. lětstotka počinaše figura jutrowneho zajaca popularna być. Wón so tež rady za wabjenje jutrownych produktow wužiwaše. Wosebje woblubowany bu jutrowny zajac přez džěćacu knihu „W zajekowej šuli“ z pjera Alberta Sixtusa. (Serbsku wersiju knižki móžeće sej za 13,90 € pola nakładnistwa Edition Tintenfaß skazać.) Nimo toho bě pječeny zajac abo nukl chudšim swójbam tuńša alternatiwa k jutrownemu jehnjatku.

Debjenje jejkow we Łužicy

W Serbach, ale tež pola druhich słowjanskich ludow, so jejka jara wuměsće dekoruja, a to na wšelake wašnje. Přez generacije so wosebje w ewangeliskej srjedźnej a Delnjej Łužicy w swójbach w póstnym času jeja debja. Najhusćišo nałožuje so technika wóskowanja – pak z pisanim wóskom (Bossiertechnik), pak z tak mjenowanej techniku rezerwowanja (Wachsreserviertechnik). Při tutej nanjese so wósk z pomocu přitřihaneho pjerka abo jehlički na jejko, tak zo nastanje symetriski muster z typiskimi serbskimi motiwami. Po tym položi so do wosebiteje barby za barbjenje jejkow – chiba hižo za čas wóskowanja we wjacorych etapach do wjacorych barbow. Hdyž so naposledk wósk zaso wotstroni, pokazuja so barby w swojej cyłej rjanosći. Jěwa-Marja Čornakec wopisuje naložk w knize „Kleine sorbische Ostereierfibel“ (Ludowe nakładnistwo Domowina, 7,90 €).

Kmótriski dar

Něhdy bě z wašnjom, zo wotewzachu sej mótki wokoło jutrow pola swojich kmótrów jutrowny dar. Wosebje w srjedźnej Łužicy, w chudej holi, nje-mějachu pjenjezy za wulke dary. Tak so džěći přez tři pisane jejka, wulku kmótrisku całtu, poprjanc (Pfefferkuchen) a mały pjenježny dar jara wjeselachu. Z darjenymi jejami džěchu tež rady na walkowanje.

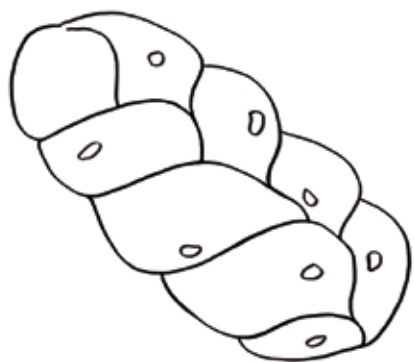
Walkowanje jejkow

W dawnych časach wěrjachu ludžo, zo přenese so plódnosć jeja na trawu, hdyž so po njej kula. Tuž dachu Serbja w Delnjej a srjedźnej Łužicy jutrowne jejka po trawniku kuleć. Pozdžišo wuwu so walkowanje jejkow k woblubowanej hrě wjesneje džěćiny a młodžiny. K tomu wurychu tak mjenowanu walku, podołhojtu sklonitu jamu, abo nasypachu walku z pěska. Z najwyšeho dypka walki dachu warjene a zwjetša debjene jeja dele kuleć. Dótkny so při tym jejo druhého jeja, ličeše tute jako bite. Hraješe so wo drobnostki kaž wo bite jeja, slódkosće abo drobne pjenjezy. W zašłym času je walkowanje jejkow zaso džěń a bóle woblubowane.

Jejkakulenje

Kulenje jejkow je stary Budyski naložk, kotryž so wot 2001 zaso na Hrodzišku pěstuje. Něhdy su z tuteje hórki jutrońčku bohaći wobydlerjo sprjewineho města twjerde warjene jeja, jabluka, worjechi, apelsiny, pječwo a slódkosće kuleli. Połne wočakowanja čakachu deleka džěći chuduškich swójbow, zo bychu slódko dary popadnyli. Džensniši džěń pak njekuleja so wjace zežiwidła do doła, ale buliki.

kmótriska caľa

Moja knižka „Jutry“

mjeno: _____

jutrowne jejko

zajac

kón

křizer

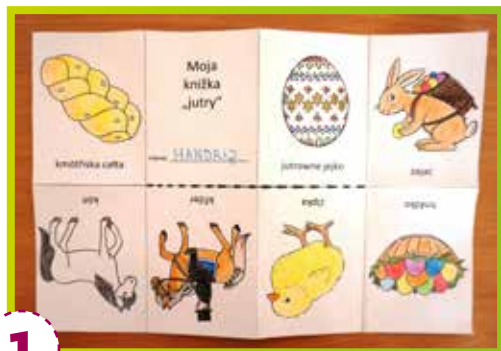
čipka

hnězko

Nawod k paslenju maćeje knižki „Jutry“ za džeći

1

Wumoluje wobrazki knižki „Jutry“ (kopěrowanska předloha str. 4–5) a wutřihaje knižku na wonkownej kromje.

3

Nětko zatřihaje łopjeno na smužkatej liniji.

2

Sfałduje łopjeno na srjedźnej wertikalnej liniji.

4

Wočińće łopjeno zaso a sfałduje je na horicotalnej liniji.

5

Sfałduje prawy wonkowny wobraz tak, zo leži wonkowna kroma na srjedźnej horicotalnej liniji.

7

Wočińće nabońej wobrazaj zaso. Přimńće knižku na bokomaj a suńće ju tak hromadze, zo nastanje srjedža štyrjóžk.

8

Suńće knižku cyle hromadze. Tak nastanje křižik.

6

Wobroće łopjeno a wospjetuje pjaty krok.

9

Nětko dyrbiće knižku jenož hišće tak sfałdować, zo je titulak na přenjej stronje.

Zemja skónčnje wotuća

Pohibowa baseń jako zazběh do dnja

baseń

Přiroda je spinkała,
nětk pak skónčnje wotuća.

To bě krasne zymske spanje,
tuž jej praj'my: „Dobre ranje!“

Słónčne pruhi wubudza
trawički a łopješka.

W šatach chodža pisane
hižo kwětki nalětnje.

Krokus, tulpa, sněhowka –
kóždy druhu barbu ma.

Běła kčěje sněhowka,
tulpa zwjětša čerwjena.

Jenož krokus – ach mój frak! –
kčěje tak a jónu znak.

Z łuki stupa do nosa
słódka wón ta różowa.

Čmjeła z dźěrki wulěze,
nektar sebi pytać chce.

Bručki brunča wjesele
spěwčki tu na zahrodže.

Škowrončk spēwa ti-ri-li.
Praj raz, što to hišće spi?

namjety za pohiby

so čapnyć, ruce pod jedne lico položić
so načahnyć

stanyć
wjesele „Dobre ranje!“ zawołać

ruce do wšěch směrow wupřestrěć (= słónčne pruhi)
so čapnyć a imaginarne trawički čahać

sej pantomimisce drastu woblec
z rukomaj keluch napodobnić

wobrazowe kartki z wotpowědnymi kwětkami pokazać

wobraz sněhowki (na zuby pokazać = běže)
wobraz tulpy (na hubje pokazać = čerwjene)

wjacore wobrazy krokusa we wšelakich barbach

sej z ruku „wón“ k nosej přiwjechlować
a při tym „hmm“ činić

z porstami praweje ruki po ľeweje ruce „łazyć“,
potom pokazowak „wuleći“

brunčeć, zynčeć

wjesele „ti-ri-li“ zawołać
do wysokosće skočić

Weronika Butendeichowa po: Entdeckungskiste 3/2015, str. 66

Tutu baseń móžeće w nalěću w rańšim kole wužiwać, radlubje tež wonka. Přednjesće baseń spočatnje wjace króć. Snano ju tež Witko předstaji („Sym sej baseń wumysli! Chceće ju raz słyšeć?“). Potom pohnuje dźěći, sej ke kóždej štuće so hodžace pohiby wumyslić. Naposledk móža dźěći baseń z pohibami přednjesć.

LUTKI – 17. lětnik

Cyłkowne zhotowjenje

Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z. t.,

Rěčny centrum WITAJ

hlowna zamołwita: Weronika Butendeichowa

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 2,

02625 Budyšin, telefon: (0 35 91) 55 04 00,

e-mail: witaj-bautzen@sorben.com

fota: Kuttelvaserowa Stuchelowa /
Shutterstock.com (titulak); pěstowarnja
Strjažow (str. 3); RCW (str. 6–7)
ilustracije: Konrad Golz (str. 2);
Martina Burghart-Vollhardt (str. 4–5)